

Balansēšanas tirgus labās prakses vadlīnijas

PĀRSKATĪŠANAS VĒSTURE

PĀRSKATĪŠANAS NR.	DATUMS	IZMAIŅU APRAKSTS
1.0	16.12.2024.	Galīgā versija
1.1	17.06.2025	Papildināta Biežāk uzdoto jautājumu sadaļa – iekļauti jautājumi 7.14 – 7.18

Šis dokuments ir tulkojums oriģinālajam Balansēšanas tirgus labās prakses vadlīniju (Balancing Market Best Practice Guidance Document) tekstam angļu valodā. Ja starp teksta versijām latviešu un angļu valodā rodas pretrunas vai neskaidrības, par saistošu uzskatāma angļu valodas versija..

Saturs

1	Ievads.....	4
2	PSO veiktā tirgus uzraudzība.....	5
2.1	Uzraudzības ietvars.....	5
2.2	Tirgus uzraudzības process.....	6
2.3	Komunikācija ar tirgus dalībniekiem.....	6
2.4	Ziņošana tirgus uzraudzībai saistībā ar aizdomīgām darbībām.....	7
3	Aizliegums darījumos ļaunprātīgi izmantot iekšējo informāciju.....	8
3.1	Ko ietver iekšējās informācijas ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums?.....	8
3.2	Piemēri.....	8
3.2.1	Tirdzniecība ar informāciju par aktivizācijām.....	8
3.2.2	IT problēmas ierobežo dalību balansēšanas tirgū.....	9
4	Pienākums publicēt iekšējo informāciju.....	10
4.1	Ko ietver pienākums publicēt iekšējo informāciju?.....	10
5	Tirgus manipulāciju aizliegums.....	11
5.1	Ko nozīmē tirgus manipulāciju aizliegums?.....	11
5.2	Ekonomiski motivētā jaudas pieturēšana.....	11
5.3	Kas atspoguļo pamatotas alternatīvās izmaksas?.....	13
5.4	Fiziskās jaudas pieturēšana.....	13
5.5	Ekonomiski motivētās vai fiziskās jaudas pieturēšana jaudas tirgū.....	14
6	Secinājumi.....	16
7	Biežāk uzdotie jautājumi.....	17
7.1	Kā tiek aprēķinātas alternatīvās izmaksas bateriju enerģijas uzglabāšanas sistēmai (turpmāk – BESS)?.....	17
7.2	Vai BESS ir jāpiedāvā DA?.....	17
7.3	Vai tirgus dalībniekiem ir jānodrošina pieejamā jauda visos secīgajos tirgos vai tikai tajos tirgos, kuros viņi vēlas piedalīties?.....	17
7.4	Vai saules parkus var atslēgt no tīkla, ja cenas ir negatīvas?.....	18
7.5	Vai vienībām, kas darbojas reti, ir jākonkurē tirgū ar robežizmaksām?.....	18
7.6	Vai var pievienot peļņas normu piedāvājumam balansēšanas tirgū?.....	18
7.7	Vai piedāvājumam var pievienot gada fiksētās izmaksas?.....	19
7.8	Vai vienības var piedāvāt tirgū par DA cenu (plus peļņas norma)?.....	19

7.9	Vai ļoti mazām elektrostacijām, kas piedāvā pakalpojumus balansēšanas tirgiem, ir jāaprēķina alternatīvās izmaksas?	19
7.10	Vai UMM ir jāpublicē, ja vienība ir jau rezervēta jaudas tirgū?.....	19
7.11	Vai kļūdaina piedāvājuma ievadīšana ir tirgus manipulācija?	19
7.12	Vai piedāvājumus var labot, ja ir pieļauta kļūda?	20
7.13	Vai algoritmiem ir jāatbilst REMIT?.....	20
7.14	Cik lielā mērā tīkla tarifi var tikt iekļauti piedāvājuma cenā enerģijas un jaudas tirgos?	20
7.15	Vai agregatoriem ir pienākums validēt klientu izmaksas?.....	20
7.16	Vai agregatori piedāvājumos var iekļaut papildu izmaksas (piemēram, par sistēmas izmaksu segšanu vai papildu izmaksas, kas izriet no klientu līgumiem)?.....	21
7.17	Vai nedalāmu piedāvājumu izmantošana var būt tirgus manipulācija, ja pastāv iespēja piedāvāt vienības elastīgākā veidā?	21
7.18	Vai dažādu aktīvu portfelim būtu jāsaturs vairāki piedāvājumi ar dažādiem apjomiem un cenām?	21

1 Ievads

Baltijas pārvades sistēmas operatori Elering AS, Litgrid AB un AS Augstsprieguma tīkls (turpmāk – Baltijas PSO) organizē balansēšanas tirgus visās trīs Baltijas valstīs. Šos tirgus veido manuālās frekvences atjaunošanas rezerves (turpmāk – mFRR), kas tiek īstenotas balansēšanas enerģijas tirgus platformā MARI, automātiskās frekvences atjaunošanas rezerves (turpmāk – aFRR), kas tiek īstenotas balansēšanas enerģijas tirgus platformā PICASSO, kā arī Baltijas balansēšanas jaudas tirgus, kurā ir iekļautas mFRR, aFRR un frekvences noturēšanas rezerves (turpmāk – FCR). Baltijas PSO kā šo tirgu operatori ir būtiski, lai šie tirgi labi funkcionētu un balansēšanas vajadzībām pieejamie tehniskie resursi tiktu izmantoti iespējami efektīvi. Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Regulas (ES) Nr. 1227/2011 un tās grozījumiem Regulas (ES) Nr. 2024/1106 par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību (turpmāk – REMIT), Baltijas PSO ir pienākums uzraudzīt tirgus iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu un iekšējās informācijas ļaunprātīgu izmantošanu, un pienākums ziņot iestādēm par iespējamiem pārkāpumiem.

Iespējamo pārkāpumu atklāšana un reaģēšana uz tiem ir būtiska, lai nodrošinātu labi funkcionējošu tirgu darbību. Tomēr vienlīdz svarīgi ir arī ieviest preventīvus pasākumus, lai pārkāpumus novērstu jau to rašanās stadijā. Šī iemesla dēļ PSO ir nolēmuši publicēt šīs labās prakses vadlīnijas.

Vadlīnijās ir uzsvērti vairāki nozīmīgi principi, kas jāņem vērā, darbojoties Baltijas balansēšanas tirgos. Šī dokumenta mērķis nav sniegt visaptverošu pārskatu par visām balansēšanas tirgus prasībām, bet gan pievērst uzmanību konkrētiem jautājumiem, kuros varētu būt nepieciešami papildu skaidrojumi.

Labās prakses vadlīnijas tika sagatavotas sadarbībā ar Baltijas PSO un "Nord Pool", balstoties uz "Nord Pool" tirgus uzraudzības pieredzi, un pilnveidotas saskaņā ar versiju izmaiņu apkopojumu.

Šajā dokumentā REMIT atsaucas uz Regulu (ES) Nr. 1227/2011¹, kā arī uz Regulu (ES) 2024/1106², ar ko groza Regulu (ES) Nr. 1227/2011. ACER norādījumos ir atsauce uz ACER vadlīniju 6. izdevumu, 2021. gada jūlijs³.

¹ Pieejams šeit: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011R1227>

² Pieejams šeit: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401106

³ Pieejams šeit:

https://acer.europa.eu/sites/default/files/documents/en/remit/Documents/ACER_Guidance_on_REMIT_application_6th_Edition_Final.pdf

2 PSO veiktā tirgus uzraudzība

Kopsavilkums:

- Pamatojoties uz REMIT, Baltijas PSO ir pienākums uzraudzīt iespējamus regulas 3., 4. un 5. panta pārkāpumus.
- Balansēšanas tirgi Baltijas valstīs ir savstarpēji cieši saistīti, un visi trīs Baltijas PSO cieši sadarbojas arī uzraudzības jomā.
- Lai noskaidrotu, vai konkrēta rīcība var būt pārkāpums, Baltijas PSO var uzdot jautājumus tirgus dalībniekiem (turpmāk – TD).
- Ja ir pamatotas aizdomas par pārkāpumu, Baltijas PSO par to informē nacionālo regulatīvo iestādi (turpmāk – Regulators), kas Latvijā ir Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija. Saskaņā ar ACER norādījumiem, Baltijas PSO nevar sniegt informāciju TD par to, vai lieta ir nosūtīta Regulatoram.
- Baltijas PSO mērķis ir sniegt tirgus dalībniekiem pēc iespējas skaidrākus un saprotamākus norādījumus, lai veicinātu labi funkcionējošu tirgu un novērstu cenu noteikšanas praksi, kas varētu tikt kvalificēta kā tirgus manipulācija vai iekšējās informācijas izmantošana tirdzniecībā.
- Ziņojums par iespējamu pārkāpumu ir svarīga tirgus uzraudzības daļa. Ziņojumus par iespējamu pārkāpumu var nosūtīt attiecīgā Baltijas PSO tirgus uzraudzības komandai.
- Jautājumu gadījumā, lūdzu, sazinieties ar attiecīgā Baltijas PSO tirgus uzraudzības komandu:
 - Igaunijā: Elering AS - REMIT@elering.ee
 - Latvijā: AS Augstsprieguma tīkls - surveillance@ast.lv
 - Lietuvā: Litgrid AB - REMIT@litgrid.eu

Baltijas PSO ir pienākums uzraudzīt, vai nav pārkāpts REMIT 3., 4., 5. pants – "Iekšējās informācijas izmantošanas aizliegums", "Pienākums publicēt iekšējo informāciju", "Tirgus manipulāciju aizliegums". Saskaņā ar REMIT Baltijas PSO jāizveido un jāuztur efektīva kārtība, sistēmas un procedūras šādu pārkāpumu identificēšanai.

2.1 Uzraudzības ietvars

Balansēšanas tirgi Baltijas valstīs ir savstarpēji cieši saistīti. Tāpēc Baltijas PSO cieši sadarbojas arī uzraudzības jomā. Šī sadarbība ļauj Baltijas PSO apmainīties ar pieredzi, nodrošināt konsekvenci vadlīnijās tirgus dalībniekiem, kā arī aizdomīgu notikumu risināšanā. Tirgus uzraudzības konsekvenci nodrošina arī līdzīgas tirgus uzraudzības stratēģijas, ko izmanto Baltijas valstu PSO.

Tirgus uzraudzības pieeja veidota, pamatojoties uz identificēto risku analīzi, kurā apzināti biežāk sastopamie tirgus manipulāciju un iekšējās informācijas izmantošanas veidi, kā arī novērtēta to ietekme uz Baltijas balansēšanas tirgiem. Baltijas PSO uzraudzībā īpaša uzmanība tiek pievērsta pārkāpumiem ar augstu risku un būtisku ietekmi uz sabiedrību. Šī riska pieeja kalpo par pamatu gan uzraudzības rīku izstrādei, gan uzraudzības komandas darbības virzienu noteikšanai.

2.2 Tirgus uzraudzības process

Vispārējais tirgus uzraudzības process ir veidots kā secīga darbību virkne:

1. Uzraudzības sākums

Uzraudzības process sākas ar automātiski ģenerētiem brīdinājumiem, kas norāda uz iespējamajiem REMIT 3., 4. un 5. panta pārkāpumiem. Papildus tirgus uzraudzības komanda uzraudzības periodā var saņemt ziņojumus par iespējamajiem pārkāpumiem.

2. Brīdinājumu sākotnējā izvērtēšana

Daļu automātiski ģenerētu brīdinājumu iespējams ātri noraidīt, pamatojoties uz būtiskiem apstākļiem vai tirgus dalībnieka darbības specifiku (piemēram, ražošanas apjoma samazināšanās vēja intensitātes krituma dēļ).

3. Tirgus dalībnieka rīcības sākotnējā analīze

Ja tirgus dalībnieka rīcība šķiet neizskaidrojama, tiek veikts sākotnējais izvērtējums. Tā laikā tirgus uzraudzības komanda var izmantot papildinformāciju no citām sistēmām (piemēram, tirdzniecības sistēmām, ENTSO-E pārredzamības platformas vai citiem pamatdatu avotiem), kā arī veikt statistisko analīzi.

4. Tālākas izmeklēšanas uzsākšana

Ja pēc sākotnējās analīzes rīcību nav iespējams izskaidrot un tā rada pamatotas aizdomas par iespējamu REMIT 3., 4., 5. panta vai citu tiesību aktu pārkāpumu, tiek veikta padziļināta izmeklēšana, kas var ietvert jautājumu uzdošanu TD.

5. Lēmums par ziņojuma sagatavošanu un iesniegšanu

Ja padziļinātās analīzes rezultātā tiek konstatēts, ka TD rīcība pārkāpj REMIT 3., 4., 5. pantu vai citu tiesību aktu, tirgus uzraudzības komanda pieņem lēmumu sagatavot Ziņojumu par aizdomīgu darījumu vai rīkojumu (turpmāk - STOR), kas tiek iesniegts Regulatoram un ACER.

Vajadzības gadījumā šo procesu var pielāgot, lai uzlabotu uzraudzības un paziņošanas efektivitāti un nodrošinātu savlaicīgu rīcību

2.3 Komunikācija ar tirgus dalībniekiem

Kā norādīts augstāk 4. punktā, saskaņā ar iepriekš minēto tirgus uzraudzības procesu, tirgus uzraudzības komanda var nosūtīt jautājumus TD, ja tas ir nepieciešams, lai izdarītu secinājumus par pamatotām aizdomām par pārkāpumu. Tirgus uzraudzība var arī sazināties ar TD, lai uzlabotu tirgus uzraudzības procesu.

Informācija, kuru TD sniedz, atbildot uz augstāk 4. punktā minētajiem jautājumiem, ir svarīgs informācijas avots, lai Baltijas PSO varētu secināt, vai konkrēta rīcība ir atbilstoša REMIT.

Izprotot rīcību, Baltijas PSO bieži vien varēs izslēgt gadījumus, kuros bija aizdomas par pārkāpumu. Tāpēc, lai veicinātu REMIT ievērošanu, tirgus dalībniekiem ir ieteicams ieviest dokumentāciju un sistēmas, lai viņi varētu izskaidrot iepriekš notikušās tirdzniecības prakses pamatojumu. Attiecīgajās

atbildēs sniegtajai informācijai vajadzētu būt tādā formātā un detalizācijā, lai tirgus uzraudzības komandas varētu pareizi izprast TD rīcību.

Baltijas valstu tirgus dalībniekiem var būt pienākums sniegt informāciju Tirgus uzraudzības komandai saskaņā ar attiecīgās valsts normatīvajiem aktiem, kuri var atšķirties starp valstīm⁴. Ja izmeklēšanā apstiprināsies pamatotas aizdomas par REMIT pārkāpumu, tirgus uzraudzības komanda par šo gadījumu sagatavos STOR un iesniegs to ACER, kuru saņems arī attiecīgais Regulators. Saskaņā ar ACER norādījumiem, informāciju par to, vai lieta ir nosūtīta Regulatoram, TD nevar saņemt.

Mijiedarbībā ar tirgus dalībniekiem Baltijas PSO var arī sniegt norādījumus par konkrētu rīcību. To var izdarīt, ja tirgus uzraudzības komandas novērtējums liecina, ka tas neradīs risku potenciālo pārkāpumu izmeklēšanas traucēšanai, bet gan var veicināt labāk funkcionējošu tirgu. Norādījumus par konkrētu tirdzniecības praksi var sniegt arī pēc TD pieprasījuma. Jautājumu, kas saistīti ar atbilstību REMIT, gadījumā aicinām sazināties ar attiecīgā Baltijas PSO tirgus uzraudzības komandu. Kontaktinformācija atrodama šīs nodaļas kopsavilkumā un 6. nodaļā "Secinājumi".

2.4 Ziņošana tirgus uzraudzībai saistībā ar aizdomīgām darbībām

Informācija par potenciālajiem pārkāpumiem, kas saņemta no Baltijas TD, tirgus analītiķiem vai citām ieinteresētajām pusēm, ir būtisks ieguldījums tirgus uzraudzības darbā. Visa sarakste, kas saistīta ar ziņojumiem par potenciālajiem pārkāpumiem ir konfidenciāla. Ziņojumus par potenciālajiem pārkāpumiem var nodot, rakstot uz e-pastu attiecīgā Baltijas PSO tirgus uzraudzības komandai:

- Igaunijā: Elering AS - REMIT@elering.ee;
- Latvijā: AS Augstsprieguma tīkls - surveillance@ast.lv;
- Lietuvā: Litgrid AB - REMIT@litgrid.eu.

⁴ Igaunijā Elektroenerģijas tirgus likuma 40. panta 6. punktā ir noteikts, ka sistēmas operators var pieprasīt, lai tirgus dalībnieki un vietējās iestādes tam sniedz informāciju, kas vajadzīga savu pienākumu izpildei. Ja ir vajadzīga precīza atsauce uz citām valstīm, lūdzu, sazinieties ar attiecīgā PSO tirgus uzraudzības komandu.

3 Aizliegums darījumos ļaunprātīgi izmantot iekšējo informāciju

Kopsavilkums:

- Iekšējā informācija nedrīkst tikt izmantota tirdzniecības nolūkos, izpausta personām ārpus amata pienākumu ietvaros iesaistītā personāla loka, kā arī izmantota trešo pušu konsultēšanai par tirdzniecības lēmumiem.
- Iekšējās informācijas izpaušana organizācijas iekšienē ir pieļaujama tikai saskaņā ar “nepieciešams zināt” principu.
- Informācija par starpposmiem ilgstošos procesos var tikt kvalificēta kā iekšējā informācija.
- Par iekšējo informāciju var tikt uzskatīta informācija par ražošanas vienību darbības pārtraukumiem (avārijām), plānotajiem uzturēšanas darbiem, kā arī par balansēšanas tirgus aktivizācijām.

3.1 Ko ietver iekšējās informācijas ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums?

REMIT 3. pants nosaka, ka ir aizliegts veikt tirdzniecību, pamatojoties uz iekšējo informāciju. Tāpat nav atļauts izmantot iekšējo informāciju, lai sniegtu padomu par tirdzniecību vai vienkārši atklāt to citai personai, kurai nav pamatotas vajadzības pēc šīs informācijas. Ir svarīgi, lai iekšējā informācija iekšēji tiktu atklāta tikai tiem darbiniekiem, kuriem šī informācija ir nepieciešama savu profesionālo pienākumu veikšanai.

3.2 Piemēri

Zemāk sniegts piemērs par iespējamu iekšējās informācijas ļaunprātīgu izmantošanu tirdzniecībā balansēšanas tirgū.

3.2.1 Tirdzniecība ar informāciju par aktivizācijām

Balansēšanas tirgos informācija par aktivizāciju konkrētās situācijās var būt iekšējā informācija, jo šī informācija var būt precīza, publiski nepieejama, ir saistīta ar vairumtirdzniecības energoproduktiem un, ja tā kļūst publiski zināma, tā var būtiski ietekmēt tirgus cenas.

Ja TD ir veicis vienu vai vairākus darījumus, piemēram, aFRR enerģijas tirgū, un darījums tiek aktivizēts, TD tiks informēts par to reāllaikā. Tomēr atkarībā no tirgus datu publicēšanas savlaicīguma citi TD var nesaņemt šo informāciju vienlaicīgi, ja vien informācija vienlaikus netiek darīta pieejama sabiedrībai, piemēram, izmantojot Baltijas tirgus informācijas platformu (angliski - *Baltic Transparency Dashboard*).

Ja šī informācija ir tāda, ka tā varētu būtiski ietekmēt vairumtirdzniecības energoproduktu cenas (piemēram, augšup vērsta balansēšana par ļoti augstu cenu, kas norāda uz sistemātiskiem trūkumiem), tā var būt iekšējā informācija. Attiecīgi šīs iekšējās informācijas izmantošana tirdzniecībā

ir iekšējās informācijas izmantošanas aizlieguma pārkāpums, piemēram, veicot tirdzniecību tekošās dienas tirgū (angļu valodā – *Intraday*, turpmāk – ID) vai palielinot citu ražošanas vienību cenu par piegādi vēlākos produktos. Tirdzniecība, pamatojoties uz konkrēto informāciju, var tikt veikta tikai pēc tam, kad informācija ir kļuvusi publiska, publicējot datus (piemēram, izmantojot Baltijas tirgus informācijas platformu) vai publicējot iekšējo informāciju (skat. 4. nodaļu par pienākumu publicēt iekšējo informāciju).

Līdz ar to TD jāievēro īpaša piesardzība, apsverot informācijas par aktivizācijām izmantošanu kā datu avotu tirdzniecības stratēģijās.

3.2.2 IT problēmas ierobežo dalību balansēšanas tirgū

Lai gan informācija, ko uzskata par iekšējo informāciju, bieži ir saistīta ar ražošanas, patēriņa vai pārvades nepieejamību, var pastāvēt arī cita veida informācija, kas veido iekšējo informāciju un kas ir jāpublicē. Viens no šādiem gadījumiem varētu būt IT sistēmu nepieejamība, kas ietekmē to, kā ražošanas vienību var piedāvāt tirgū.

Piemēram, TD var saskarties ar IT problēmu konkrētā dienā, kas liedz ražošanas vienības jaudas un enerģijas piedāvāšanu balansēšanas tirgos, bet ne nākamās dienas tirgū (angļu valodā – *Day-Ahead*, turpmāk – DA). Ir jānovērtē, vai tā ir iekšējā informācija. Tas, visticamāk, attieksies, piemēram, uz gadījumiem, kad tirgus likviditāte ir zema un ja tirgus pamatrādītāji norāda uz saspringtu tirgus situāciju attiecīgajā dienā. Ja novērtējuma secinājums ir tāds, ka vienības neesamība varētu būtiski ietekmēt cenu, šī informācija ir jāpublicē pirms tirdzniecības, izmantojot šo informāciju.

Saskaņā ar REMIT preambulas 12. punktu, informācija par TD tirdzniecības plāniem un stratēģijām nav uzskatāma par iekšējo informāciju, tomēr IT sistēmas darbības traucējumi nevar tikt interpretēti kā sistemātiska tirdzniecības metode, plāns vai stratēģija tirgus izpratnē. Līdz ar to šis izņēmums konkrētajā gadījumā nav piemērojams. Ja attiecīgā informācija tiek kvalificēta kā iekšējā informācija, tad saskaņā ar REMIT 3. pantu tirgus dalībniekam ir aizliegts veikt tirdzniecību, balstoties uz šo informāciju, un saskaņā ar REMIT 4. pantu ir pienākums to savlaicīgi publicēt (skatīt 4. nodaļu).

4 Pienākums publicēt iekšējo informāciju

Kopsavilkums:

- Iekšējā informācija ir jāatklāj iekšējās informācijas platformā (turpmāk – IIP) pēc iespējas ātrāk, bet ne vēlāk kā vienas stundas laikā pēc notikuma.
- Publicētajai informācijai jāatbilst obligātajiem kvalitātes kritērijiem.
- IIP nepieejamības gadījumā jāizmanto ārkārtas procedūra.

4.1 Ko ietver pienākums publicēt iekšējo informāciju?

Saskaņā ar REMIT 4. pantu tirgus dalībniekiem ir jāpublicē viņu rīcībā esošā iekšējā informācija par uzņēmējdarbību vai iekārtām, par kurām viņi ir atbildīgi. Informācija ir jāpublicē vienas stundas laikā pēc notikuma. Iekšējās informācijas publicēšana atbilst šādiem kvalitātes kritērijiem:

- Informāciju publicē sertificētā IIP, piemēram, elektroenerģijas biržas UMM sistēmā. Katram tirgus dalībniekam jāizmanto viena iekšējās informācijas platforma, par kuru ziņo Eiropas centralizētajam enerģijas tirgus dalībnieku reģistram (CEREMP);
- Ja izmanto prognozes elementu, prognozi veic ar saprātīgu precizitāti;
- Ja papildus publikācijai sertificētā IIP tiek izmantota uzņēmuma tīmekļvietne, publikācija ir vienlaicīga un publicētā informācija abās platformās ir līdzvērtīga.

Tirdzniecību neveic, pamatojoties uz iekšējo informāciju, pirms tā nav publiskota. Ja rodas tehniskas problēmas ar platformu, ir svarīgi zināt par dublēšanas vai ārkārtas procedūrām, kas darbojas platformā.

5 Tirgus manipulāciju aizliegums

Kopsavilkums:

- Ekonomiski motivētā un fiziskā jaudas pieturēšana ir būtisks risks tirgos, kurus uzrauga Baltijas PSO.
- Tirgus dalībniekam jābūt pamatotam tehniskam, regulatīvam un/vai ekonomiskam iemeslam, lai tas piedāvātu ražošanas vienības par cenu, kas pārsniedz robežizmaksas (ieskaitot alternatīvās izmaksas), vai to nepiedāvātu vispār.
- Pamatotas nākotnes tirgus cenu prognozes var tikt uzskatītas par atbilstošu pamatu alternatīvo izmaksu noteikšanai un izmantotas, lai pamatotu piedāvājuma cenu veidošanu.
- Nepamatota peļņas maržas iekļaušana piedāvājuma cenā nav pieļaujama. Tāpat arī vēsturiskas vai iepriekš izmantotas tirdzniecības iespējas nevar tikt uzskatītas par pietiekamu pamatu alternatīvo izmaksu noteikšanai.

5.1 Ko nozīmē tirgus manipulāciju aizliegums?

REMIT 5. pants aizliedz iesaistīties vai mēģināt iesaistīties tirgus manipulācijās enerģijas vairumtirgos. Tirgus manipulācijas definīcija ir izklāstīta REMIT 2. pantā, un tajā ir noteikts, ka tirgus manipulācijas ir darījumi, rīkojumi vai jebkāda cita rīcība saistībā ar vairumtirdzniecības energoproduktiem, kas:

- 1) sniedz vai var sniegt nepareizas vai maldinošas norādes attiecībā uz vairumtirdzniecības energoproduktu piedāvājumu, pieprasījumu vai cenu,
- 2) nodrošina vai varētu nodrošināt [...] cenu [...] mākslīgā līmenī [...] vai
- 3) izmanto fiktīvu ierīci vai cita veida krāpšanu vai viltu, kas sniedz vai var sniegt nepareizas vai maldinošas norādes attiecībā uz vairumtirdzniecības energoproduktu piedāvājumu, pieprasījumu vai cenu.

Turklāt tādas informācijas izplatīšana, kas sniedz vai var sniegt nepatiesas vai maldinošas norādes, ja persona, kura izplata informāciju, zināja vai tai vajadzēja zināt, ka informācija ir nepatiesa vai maldinoša, ir tirgus manipulācijas saskaņā ar REMIT.

ACER vadlīnijās ir sīkāk izklāstīta konkrēta prakse, kas atbilst iepriekš minētajai definīcijai. Šajā labās prakses vadlīniju dokumentā izklāstītās prakses un piemēru pamatā ir REMIT un ACER vadlīnijas.

5.2 Ekonomiski motivētā jaudas pieturēšana

ACER vadlīnijās teikts, ka elektroenerģijas ražošanas jaudas pieturēšana ir *"prakse, kad pieejamā ražošanas jauda netiek konkurētspējīgi piedāvāta elektroenerģijas vairumtirdzniecības tirgū, lai gan tās piedāvāšana konkurētspējīgā veidā novestu pie rentabliem darījumiem par tā brīža tirgus cenām"*.

Viena no jaudas pieturēšanas apakškategorijām ir *ekonomiski motivētā pieturēšana*. Terminu *"ekonomiski motivētā pieturēšana"* lieto, lai aprakstītu rīcību, kad bez pamatota iemesla tiek piedāvāta

ražošanas jauda par cenām, kas pārsniedz robežizmaksas (tostarp alternatīvās izmaksas). ACER vadlīnijās ekonomiski motivētā pieturēšana ir definēta šādi:

*"Darbības, kas veiktas, lai piedāvātu pieejamo ražošanas jaudu par cenām, kuras ir augstākas par tirgus cenu vai tirgus cenu līmenī un neatspoguļo tirgus dalībnieka aktīva robežizmaksas (tostarp alternatīvās izmaksas), kā rezultātā saistītais vairumtirdzniecības energoprodukts netiek tirgots vai attiecīgais aktīvs netiek aktivizēts."*⁵

Tas norāda, ka, ja TD piedāvā jaudu tirgū par cenām, kas pārsniedz tā aktīvu robežizmaksas, tās var tikt kvalificētas kā tirgus manipulācijas. Turklāt tas norāda, ka var būt pamatojums, kāpēc TD piedāvā jaudu tirgū virs robežizmaksām, neuzskatot to par tirgus manipulācijām. ACER vadlīnijās ir norādīts, ka iemesli, kāpēc jauda tiek piedāvāta par cenām, kas pārsniedz robežizmaksas, var būt tehniski, regulatīvi un/vai ekonomiski.

Pamatots *ekonomisks iemesls* galvenokārt balstās uz alternatīvajām izmaksām. ACER vadlīnijās ir paskaidrots:

"Alternatīvās izmaksas ir potenciālā vērtība izvēlei, kas netiek veikta. Elektroenerģijas vairumtirgos tas var būt, piemēram, piedāvājums citā brīdī ierobežoti pieejamām enerģijas ražošanas vienībām, piemēram, rezervuāru hidroelektrostacijām. Tas var arī atspoguļot pieejamo ražošanas vienību piedāvājumu citā secīgā tirgū (piemēram, nākotnes, nākamās dienas vai tekošās dienas tirgos), pamatojoties uz minētajām prognozēm. Visbeidzot prognozes par elektroenerģijas vērtību reāllaikā, tostarp paredzami pārtraukumi un vērā ņemamais tirgojamais apjoms, ietekmēs alternatīvās izmaksas."

Attiecībā uz balansēšanas tirgiem ir būtiski norādīt, ka vēsturisko jeb jau noslēgto tirgu cenas neatspoguļo pamatotas alternatīvās izmaksas un nevar tik izmantotas cenas pamatojumam:

Nav pamatoti iesniegt piedāvājumu balansēšanas tirgū par cenu, par kādu elektroenerģija iepriekš tika iegādāta ID tirgū, jo šāda darījuma izmaksas ir neatgūstamas. Gadījums, kad piedāvājums mFRR un aFRR enerģijas tirgos tiek veidots, balstoties uz DA tirgus cenu (iespējams, iekļaujot piemaksu), nav uzskatāms par pamatotām alternatīvajām izmaksām, jo DA cenas atspoguļo iepriekš veiktās tirdzniecības izmaksas, kas vairs nav atgūstamas.

Tas nozīmē, ka alternatīvās izmaksas ir balstītas uz sagaidāmajām tirdzniecības iespējām, kā tas noteikts ACER vadlīnijās, nevis uz iepriekš veikto tirdzniecību.

⁵ ACER vadlīnijās ir izklāstīti regulatīvā, tehniskā un ekonomiskā pamatojuma (un alternatīvo izmaksu) jēdzieni, jo īpaši attiecībā uz *elektroenerģijas ražošanu*. Tomēr kopumā, mūsdiā, šī koncepcija atspoguļo stingru pieeju arī attiecībā uz patēriņa vienībām un bateriju enerģijas uzkrāšanas sistēmām (BESS), lai noteiktu cenas tādā veidā, kas, visticamāk, nesūtīs nepatiesus vai maldinošus signālus vai nodrošinās cenas mākslīgā līmenī.

5.3 Kas atspoguļo pamatotas alternatīvās izmaksas?

Kopumā cenu noteikšanai būtu jābalstās uz tirgus dalībnieku alternatīvajām izmaksām, ja vien tās neierobežo tirgus dalībnieku robežizmaksas. Tādējādi, piemēram, faktori, kas ir būtiski TD alternatīvo izmaksu noteikšanai tirgos, kuros tiek maksāts pēc dārgākās apstiprinātās robežcenas, ir šādi:

- Robežizmaksas (vērtība, kas nav aktivizēta, piemēram, degvielas izmaksas, emisiju izmaksas, darbības uzsākšanas izmaksas, darbības izmaksas un nodokļi, kas tieši saistīti ar ražošanu/patēriņu);
- Cenu gaidas vēlākos secīgos tirgos (piemēram, paredzamā DA cena, iesniedzot piedāvājumu balansēšanas jaudas tirgum);
- Cenu prognozes vēlākās tirgus laika vienībās (turpmāk - TLV), ja un tikai tad, ja ražošana/patēriņš vienā TLV ietekmē spēju ražot/patērēt šajā vēlākajā TLV (attiecas uz ierobežotas enerģijas ražošanas vienībām, piemēram, rezervuāru hidroelektrostacijām);
- Izmaiņas paredzamajā peļņā no ražošanas/patēriņa profila izmaiņām, kas ir tieši attiecināmas uz iespējamu aktivizēšanu balansēšanas tirgū;
- Citi ienākumi, kas saistīti ar ražošanu/patēriņu (piemēram, izcelsmes apliecinājumi un atbalsta shēmas);
- Paredzamā vērtība, kas saistīta ar dažādiem riskiem. Paredzamajai vērtībai jābalstās uz reālistiskiem pieņēmumiem par varbūtībām un izmaksām. Šādas paredzamās vērtības var būt:
 - Išlaicīgas aktivizācijas balansēšanas tirgos, kas nozīmē, ka darbības uzsākšanas izmaksas ir jāatgūst no mazāka apjoma apmaksātas enerģijas,
 - kvantitatīvi novērtējami regulatīvo tiesību aktu pārkāpumu riski, piemēram, risks pārkāpt vides atļaujas nosacījumus,
 - atbildība atbilstoši iesniegtajai cenai, piemēram, speciālās aktivizācijas rezultātā,
 - nespēja piegādāt enerģiju un ar to saistītie naudas sodi un nebalansa izmaksas.
- Riska apetīte pēc noteiktākas peļņas salīdzinājumā ar mazāk noteiktu peļņu (piemēram, priekšroka pēc noteiktākas peļņas DA vai ID, salīdzinot ar mazāk noteiktu peļņu, nosakot cenas jaudas tirgū. Skatīt 5.5. punktu)

Piemēri, kas nav vērā ņemams pamatojums alternatīvās izmaksas aprēķināšanai tirgos, kuros tiek maksāts pēc dārgākās apstiprinātās robežcenas, ir šādi:

- peļņas normas, lai atgūtu iepriekšējo ieguldījumu izmaksas,
- nepamatota peļņas norma (prēmija papildus piedāvājumam, kurai nav likumīga tehniska, regulatīva un/vai ekonomiska (piemēram, izvēles izmaksu) pamatojuma),
- Cenas vēsturiskajās jeb slēgtajās tirgus sesijās (kā izklāstīts 5.2. punktā).

5.4 Fiziskās jaudas pieturēšana

Vēl viena jaudas pieturēšanas apakškatgorija ir *fiziska pieturēšana*. Pēc analogijas ar iepriekš minēto ACER vadlīnijās fiziskā pieturēšana ir definēta šādi:

"Darbības, kas veiktas, nepiedāvājot pieejamo ražošanas jaudu par jebkādu cenu."

Tie paši iemesli – tehniskie, regulatīvie un/vai ekonomiskie – var būt pamatojums ražošanas vienības nepiedāvāšanai. *Tehniskie iemesli* ietver vienības nepieejamību vai vienības palaišanas/apstādīšanas ierobežojumus, savukārt *regulatīvie iemesli* var ietvert piedāvājamās ražošanas vienības līgumsaistības par pieejamību citam mērķim.

Ieteicams apsvērt cenu prognozes vēlākos tirgos (alternatīvās izmaksas) kā ražošanas vienības cenošanas pamatojumu, *nevis* kā iemeslu ražošanas vienības nepiedāvāšanai. Tas nozīmē, ka ražošanas vienību vēlams piedāvāt visos secīgajos tirgos, par cenu, kas atspoguļo alternatīvās izmaksas, saskaņā ar 5.3. punktu.

5.5 Ekonomiski motivētās vai fiziskās jaudas pieturēšana jaudas tirgū

Iepriekš minētie apsvērumi attiecas uz balansēšanas jaudas tirgiem, jo balansēšanas jauda ir vairumtirdzniecības energoprodukts.

Lai izvairītos no riska, ka jauda tiek pieturēta ekonomiski motivētā vai fiziskā veidā, arī šajā tirgū ir ieteicams piedāvāt visus tehniski pieejamos un kvalificētos apjomus un noteikt tiem cenu, balstoties uz alternatīvo izmaksu aprēķina.

Kopumā jaudas tirgū jābūt piedāvātam visam iepriekš kvalificētajam apjomam, kas ir tehniski pieejams. Būtiski atkāpjoties no tā bez tehniska, regulatīva vai ekonomiska pamatojuma, pastāv risks, ka tas var tikt kvalificēts kā fiziskās jaudas pieturēšana. Līdzīgā veidā visi apjomi, kas netika rezervēti jaudas tirgū attiecīgajā dienā, tiek piedāvāti vēlākiem secīgiem tirgiem, ja vien nav pamatojuma to nepiedāvāšanai.

Jaudas tirgos galvenais alternatīvo izmaksu pamatojums ir paredzamie ieņēmumi, ko TD būtu guvis, ja to elektroenerģijas ražošanas vienības *nebūtu* rezervētas balansēšanas jaudu tirgum (piemēram, ieņēmumi no dalības DA, ID utt.), no kuriem atskaitīti paredzamie ieņēmumi no balansēšanas enerģijas tirgus.

Dažādām TLV piedāvātā kopējā apjoma daļām var būt arī atšķirīgas alternatīvās izmaksas, t. i., vairāki piedāvājumi ar atšķirīgām izmaksām.

Praktisks piemērs

Praktiskais piemērs ir izstrādāts, lai ilustrētu iepriekš minētos jēdzienus. Piemērs ir ievērojami vienkāršots (ir iekļauti tikai daži tirgi un samazinātas tehniskās detaļas), lai nodrošinātu kodolīgumu.

Hidroelektrostaciju ražotājam ir 100 MWh, kas iepriekš kvalificēti mFRR regulēšanai (jauda un enerģija), un robežizmaksas ir 0 EUR/MWh.

Ņemot vērā TD cenu prognozi un prognozēto ražošanas plānu, ja tas brīvi darbosies DA, ID un balansēšanas tirgū, TD sagaida, ka 100 MW radīs peļņu 250 EUR/MWh.

Ņemot vērā TD cenu prognozi un prognozēto ražošanas plānu, ja tas darbosies tikai mFRR enerģijas tirgus augšup vērstai regulēšanai, TD ir cerības, ka 100 MW gūs peļņu 140 EUR/MW/h

Tādējādi alternatīvās izmaksas piedāvājumam mFRR jaudas tirgū ir €250/MW/h – €140/MW/h = €110/MW/h. Tas ir cenu līmenis, kurā TD ir neitrāls starp rezervēšanu mFRR enerģijas tirgum vai iespēju brīvi piedalīties DA, ID un balansēšanas tirgos.

Šis novērtējums būtu atšķirīgs gadījumā, ja pieņemšana mFRR jaudas tirgū būtu atkarīga no tā, vai vienība ar noteiktu ražošanas profilu nonāk mFRR enerģijas tirgū, piemēram, ja tā piedāvā jaudu lejupvērstai regulēšanai (tas nozīmē, ka aktīvam ir jādarbojas), bet ir sagaidāms, ka DA cenas būs zemākas par TD robežizmaksām.

6 Secinājumi

Ir svarīgi, lai visām tirgus darbībā iesaistītajām pusēm būtu vienāda REMIT izpratne un interpretācija. Šo labās prakses vadlīniju mērķis ir panākt šo kopējo izpratni un veicināt labi funkcionējošu tirgu darbību.

Lūdzu, sazinieties ar attiecīgā Baltijas PSO tirgus uzraudzības komandu, ja jums ir kādi konkrēti jautājumi vai vēlaties apspriest konkrētas tirdzniecības prakses interpretāciju saistībā ar šo labās prakses vadlīniju norādījumiem.

- Jautājumu gadījumā, lūdzu, sazinieties ar attiecīgā Baltijas PSO tirgus uzraudzības komandu:
 - Igaunijā: Elering AS - REMIT@elering.ee
 - Latvijā: AS Augstsprieguma tīkls - surveillance@ast.lv
 - Lietuvā: Litgrid AB - REMIT@litgrid.eu

7 Biežāk uzdotie jautājumi

Zemāk minētie jautājumi ir balstīti uz jautājumiem, kas tika uzdoti *Baltijas balansēšanas tirgus dalībnieku seminārā par tirgus uzraudzību*. Sniegtās atbildes ir vispārīgas un atsevišķos gadījumos iespējami izņēmumi.

7.1 Kā tiek aprēķinātas alternatīvās izmaksas bateriju enerģijas uzglabāšanas sistēmai (turpmāk – BESS)?

BESS ir pieejamas daudzas uzglabāšanas iespējas un tehniskās īpašības. Tāpēc ir daudz dažādu veidu, kā tehniski aprēķināt BESS alternatīvās izmaksas, lai optimizētu darbību, ievērojot arī ierobežotos uzlādes un izlādes ciklus.

5.2.punktā skaidrotais alternatīvo izmaksu princips ir veids, kā noteikt cenas tādā veidā, kas, visticamāk, neveidos nepatīkus vai maldinošus signālus vai nenodrošinās cenas maksīgā līmenī. Tas attiecas arī uz BESS. Tas nozīmē, ka jebkurā brīdī tiek aprēķinātas alternatīvās izmaksas par uzlādi/izlādi un attiecīgi izvietoti piedāvājumi.

Ir svarīgi atzīmēt, ka, aprēķinot alternatīvās izmaksas, cena, par kādu BESS iepriekš faktiski tika uzlādēta/izlādēta (piemēram, ID, DA vai balansēšanas tirgū), ir neatgūstamas izmaksas, kā paskaidrots punktos 5.2. un 5.3. Līdz ar to, ja BESS agrāk tika uzlādēta/izlādēta par nelabvēlīgu cenu, tas nav pamatots iemesls, lai noteiktu tās cenu mākslīgi cenšoties atgūt zaudējumus. Alternatīvās izmaksas ir vērstas uz nākotni, un tām būtu jāatspoguļo cena, par kādu TD drīzāk aktivizētu BESS attiecīgajā tirgū, salīdzinot ar alternatīvajām izmaksām vēlākos secīgos tirgos vai vēlākās TLV.

7.2 Vai BESS ir jāpiedāvā DA?

Saskaņā ar REMIT nav obligāti jāpiedāvā katra ražošanas vienība katram tirgum. Saskaņā ar REMIT ir aizliegts iesaistīties tirgus manipulācijās, kā tas iepriekš izklāstīts 5. nodaļā. Ja TD novērtējums ir tāds, ka kopumā ir pārāk tehniski sarežģīti optimizēt BESS DA tirgum, salīdzinot ar ID un balansēšanas tirgiem, tas varētu būt pamatots iemesls, lai nepiedāvātu BESS DA tirgū.

Tomēr ir vērts uzsvērt, ka Baltijas tirdzniecības zonām ir raksturīgas augstas cenu svārstības DA, kas dažkārt neatspoguļojas secīgajos tirgos, tādējādi BESS varētu būt iespēja veikt rentablus darījumus DA. Līdz ar to ir ieteicams atspoguļot BESS elastību DA tirgū ar alternatīvajām izmaksām, kad vien tas ir iespējams, lai izvairītos no fiziskās jaudas pieturēšanas, kā paskaidrots 5.4. punktā.

7.3 Vai tirgus dalībniekiem ir jānodrošina pieejamā jauda visos secīgajos tirgos vai tikai tajos tirgos, kuros viņi vēlas piedalīties?

Saskaņā ar REMIT nav obligāti jāpiedāvā katra ražošanas vienība katram tirgum. Saskaņā ar REMIT ir aizliegts iesaistīties tirgus manipulācijās, kā paskaidrots 5. nodaļā. Saistībā ar lēmumu pieņemšanu par to, vai piedāvāt apjomus tirgū, galvenais tirgus manipulāciju risks ir saistīts ar fizisku pieturēšanu,

kā skaidrots 5.4. punktā. Lai mazinātu risku, kas saistīts ar tirgus manipulāciju veikšanu, veicot fizisku pieturēšanu, ir ieteicams piedāvāt visus tehniski pieejamos apjomus katram tirgum par to alternatīvajām izmaksām. Pieejamie apjomi varētu būt atlikušie apjomi no iepriekšējiem secīgajiem tirgiem, ja apjomi ir pārdoti iepriekšējos secīgos tirgos.

7.4 Vai saules parkus var atslēgt no tīkla, ja cenas ir negatīvas?

Kopumā tirgus dalībniekiem, kuri izmanto saules enerģijas ražošanu un kuriem ir tehniskas iespējas to samazināt, pamatojoties uz zemām elektroenerģijas cenām, būtu jāiekļauj šī elastība savos solījumos, efektīvi samazinot ražošanu, ja cenas sasniedz noteiktu negatīvu līmeni, lai nenodrošinātu cenas mākslīgi zemā līmenī. Ir atļauts ņemt vērā arī citus ienākumus no saules enerģijas ražošanas, piemēram, ienākumus no izcelsmes apliecinājumiem, nodokļu atvieglojumus un atbalsta shēmas (ievērojot alternatīvo izmaksu principu). Skatīt 5.3. punktu par attiecīgo aprēķina pamatojumu alternatīvajām izmaksām.

7.5 Vai vienībām, kas darbojas reti, ir jākonkurē tirgū ar robežizmaksām?

Lai nesūtītu nepatiesus signālus par piegādi vai neveidotu cenas mākslīgā līmenī, tirgus dalībniekiem ir jābūt tehniskam, regulatīvam vai ekonomiskam pamatojumam attiecībā uz cenu, kas pārsniedz robežizmaksas. Ievērojot alternatīvo izmaksu principu, kas izklāstīts 5.3. punktā, tiek iekļautas visas izmaksas, kas saistītas ar konkrētām aktivizācijām. Ja aktivizēšanas nolūkā ir jāuzsāk elektrostacijas darbība, radot augstākas robežizmaksas, tā ir daļa no alternatīvajām izmaksām, un tās ir jāatspoguļo piedāvājumā.

7.6 Vai var pievienot peļņas normu piedāvājumam balansēšanas tirgū?

Šī jautājuma kontekstā peļņas norma tiek saprasta kā patvaļīga prēmija papildus piedāvājumam, kurai nav tehniska, regulatīva un/vai ekonomiska (t. i., alternatīvo izmaksu) pamatojuma.

Parasti tādos tirgos, kuros maksā pēc pēdējā apstiprinātā piedāvājuma cenas, piemēram, mFRR un aFRR enerģijas un jaudas tirgos, peļņas norma nav alternatīvās izmaksas daļa un tādējādi tas nav pamatojums piedāvājuma cenas aprēķinam. Šajā kontekstā piedāvājuma cenas palielināšana, pieskaitot peļņas normu, var būt ekonomiskās jaudas pieturēšana, kā paskaidrots 5.2. punktā, jo *"[...] pieejamā ražošanas jauda netiek nodrošināta no konkurētspējīgas piedāvāšanas elektroenerģijas vairumtirdzniecības tirgū, lai gan tās piedāvāšana konkurētspējīgā veidā novestu pie rentabliem darījumiem par tā brīža tirgus cenām"*.

Tirgus dalībnieku rentabilitāti laika gaitā nodrošina tirgus modelis, un pēdējais robežpiedāvājums nosaka cenu visām aktivizētajām vienībām. Skatīt 5.3. punktu, lai sīkāk izprastu, kas parasti ir pamatojums alternatīvo izmaksu aprēķinā.

7.7 Vai piedāvājumam var pievienot gada fiksētās izmaksas?

Kopumā nē. Gada izmaksu, ieguldījumu un līdzīgu izmaksu atgūšana, kas nav saistītas ar ražošanas vienības aktivizēšanu, par kuru tiek iesniegts piedāvājums, nav alternatīvo izmaksu pamatojums. Skatīt 5.3. punktu, lai iegūtu detalizētu informāciju par pamatotām alternatīvajām izmaksām.

7.8 Vai vienības var piedāvāt tirgū par DA cenu (plus peļņas norma)?

Nemot vērā, ka DA cena ir neatgūstamas, aizgājušās izmaksas, kā paskaidrots 5.2. punktā, DA cena pati par sevi nav pamatojums alternatīvajām izmaksām. Protams, joprojām var būt tā, ka DA cena kalpo kā būtisks pamatojums nākotnes cenu prognozēs, kā izklāstīts 5.3. punktā.

Tāpat cenu noteikšanas stratēģija, instrumentāli izmantojot DA cenu, kam pieskaitīta fiksēta peļņas norma, visticamāk, neatspoguļos alternatīvās izmaksas un tādējādi radīs risku, ka tā tiks kvalificēta kā ekonomiskā pieturēšana.

7.9 Vai ļoti mazām elektrostacijām, kas piedāvā pakalpojumus balansēšanas tirgiem, ir jāaprēķina alternatīvās izmaksas?

Kopumā mazākām vienībām ir mazāka spēja ietekmēt vairumtirdzniecības energoproduktu cenu un līdz ar to mazāka iespēja, ka tās iesaistīsies jaudas pieturēšanā, kā paskaidrots punktos 5.2. un 5.4. Turklāt, ja TD novērtē, ka pienācīgu alternatīvo izmaksu aprēķināšanas paredzamā vērtība ir zemāka par paredzamo aprēķinu veikšanas izmaksām, to varētu uzskatīt par pamatotu ekonomisku iemeslu (kas nav alternatīvās izmaksas), lai novirzītos no robežizmaksām un balansēšanas tirgos piemērotu vienkāršotu cenu noteikšanas stratēģiju.

7.10 Vai UMM ir jāpublicē, ja vienība ir jau rezervēta jaudas tirgū?

Šis jautājums būtībā ir jautājums par to, vai jaudas apstiprināšana jaudas tirgū ir iekšējā informācija. Parasti, ja TD darbojas ar ražošanas vienību, kā parasti, atspoguļo to alternatīvās izmaksas jaudas tirgum un tiek akceptēts, tas tiek uzskatīts par tirgus dalībnieku *pašu plāniem un stratēģijām*, un tādējādi tā nav iekšējā informācija. Tas izriet no REMIT preambulas 12. punkta.

Tomēr, ja ir ārkārtēji iemesli, kāpēc jaudas tirgū ir jārezervē vienība, kas ir ārpus elektrostacijas normālas darbības, to var uzskatīt par iekšējo informāciju, ja informācija ir precīza, nav publiski zināma un, iespējams, būtiski ietekmēs vairumtirdzniecības energoproduktu cenas (piemēram, DA cenas). Šādos gadījumos ir jāpublicē UMM.

7.11 Vai kļūdaina piedāvājuma ievadīšana ir tirgus manipulācija?

Tā varētu būt. Saskaņā ar REMIT nodoms nav prasība, lai izpildītu tirgus manipulācijas definīciju. Tādējādi kļūdaini darījumi var veidot nepatiesus vai maldinošus signālus attiecībā uz piedāvājumu, vairumtirdzniecības energoproduktu cenas pieprasījumu vai veidot cenas mākslīgā līmenī.

7.12 Vai piedāvājumus var labot, ja ir pieļauta kļūda?

Solījumus var brīvi koriģēt līdz tirgus slēgšanas brīdim attiecīgajā balansēšanas tirgū. Ja tirgus slēgšanas laiks ir pagājis, PSO, izmantojot noteiktus saziņas kanālus, būtu jāinformē par to, ka piedāvājums ir nepareizs.

7.13 Vai algoritmiem ir jāatbilst REMIT?

Tirgus manipulāciju un iekšējās informācijas izmantošanas definīcija attiecas uz algoritmisko tirdzniecību tādā pašā veidā kā uz nealgoritmisko tirdzniecību. Tāpēc ir piemērojami visi šajos norādījumos sniegtie apsvērumi. REMIT II 5.a pantā ir noteiktas papildu prasības algoritmiskajai tirdzniecībai.

7.14 Cik lielā mērā tīkla tarifi var tikt iekļauti piedāvājuma cenā enerģijas un jaudas tirgos?

Kā sīkāk izklāstīts 5.3. punktā, likumīgs ieguldījums cenu noteikšanā ir sagaidāmās izmaksas vai zaudētās ekonomiskās iespējas, kas izriet no aktivizēšanas vai pieņemšanas šajā tirgū.

Enerģijas tirgos tīkla tarifus var atspoguļot piedāvājuma cenā, ja tie ir faktiskā izmaksu sastāvdaļa, kas rodas, ja piedāvājums tiek aktivizēts.

Pieņemot, ka pieņemšana jaudas tirgū neietekmē tīkla tarifus, tīkla tarifi nav tieša likumīga alternatīvo izmaksu aprēķina daļa. Tomēr tīkla tarifi var ietekmēt gaidāmo peļņu no balansēšanas tirgiem un nākamās dienas un tekošās dienas tirgiem, kā paskaidrots 5.3. un 5.5. punktos, tāpēc tie var būt netieši būtiski.

7.15 Vai agregatoriem ir pienākums validēt klientu izmaksas?

Agregatori ir atbildīgi par tirgū piedāvāto apjomu cenu noteikšanu un par atbilstību REMIT.

Kopumā tas nozīmē, ka tirgus dalībnieku piedāvājumos jāatspoguļo alternatīvās izmaksas par visiem pieejamajiem apjomiem attiecīgajiem aktīviem, lai nodrošinātu, ka tā nav ekonomiska pieturēšana. Tas ir īpaši svarīgi, ja piedāvājums(-i) ir nelikvīdās nopelnu secības daļās, jo pastāv augstāka iespēja, ka tie būtiski ietekmēs cenu, ja tiks aktivizēti. Tajā pašā laikā, kā paskaidrots 5.2. punktā, lai piedāvājumus uzskatītu par jaudas pieturēšanu, tiem jābūt spējīgiem konkrētā gadījumā ietekmēt vairumtirdzniecības energoprodukta cenu.

Ja aktīvi ir tik mazi, ka alternatīvo izmaksu aprēķināšana, visticamāk, nebūs rentabla, var tikt piemēroti apsvērumi, kas minēti 7.9. punktā.

7.16 Vai agregatori piedāvājumos var iekļaut papildu izmaksas (piemēram, par sistēmas izmaksu segšanu vai papildu izmaksas, kas izriet no klientu līgumiem)?

Līdzīgi kā 7.7. punktā, sistēmas izmaksu atgūšana vai citas izmaksas, kas nav saistītas ar aktivizēšanu, par kuru ir iesniegts piedāvājums, nav būtisks ieguldījums alternatīvajās izmaksās. Līdz ar to kopumā agregatoriem nav jāiekļauj papildu izmaksas. Sīkāku informāciju par likumīgiem ieguldījumiem alternatīvajās izmaksās skatīt 5.3. punktā.

7.17 Vai nedalāmu piedāvājumu izmantošana var būt tirgus manipulācija, ja pastāv iespēja piedāvāt vienības elastīgākā veidā?

Kā minēts 5.2. punktā, ACER vadlīnijās elektroenerģijas ražošanas jaudas pieturēšana ir aprakstīta kā "prakse neļaut pieejamai ražošanas jaudai tikt konkurētspējīgi piedāvātai elektroenerģijas vairumtirdzniecības tirgū, lai gan tās konkurētspējīga piedāvājuma rezultātā tiktu veikti rentabli darījumi par dominējošajām tirgus cenām".

Ja nepastāv būtisks (parasti tehnisks) pamatojums nedalāmu piedāvājumu izmantošanai, to varētu neuzskatīt par konkurējošu aktīvu piedāvāšanu.

Tādējādi nedalāmu piedāvājumu izmantošana bez fundamentāla pamatojuma varētu tikt kvalificēta kā manipulatīva jaudas pieturēšana, pieņemot, ka šāda rīcība var ietekmēt vairumtirdzniecības energoproduktu cenas konkrētā gadījumā.

Gadījumā, ja daļa no piedāvātā apjoma ir dalāma, bet daļa nedalāma, šīs daļas būtu jānodala atsevišķos piedāvājumos.

7.18 Vai dažādu aktīvu portfelim būtu jāsaturs vairāki piedāvājumi ar dažādiem apjomiem un cenām?

Kopumā portfeļiem, kas ietver dažādus aktīvus, jāsaturs no dažādiem piedāvājumiem un dažādām izmaksām saskaņā ar dažādu aktīvu atšķirīgajām alternatīvajām izmaksām.

Piemēram, portfelī var piedāvāt vēja enerģijas lejupvērstu regulēšanu 50 MW apjomā ar alternatīvajām izmaksām -10 EUR/MWh un siltumenerģijas lejupvērstu regulēšanu 50 MW apjomā ar alternatīvajām izmaksām 50 EUR/MWh. Šādā gadījumā būtu jāpiedāvā divi atsevišķi piedāvājumi. Pretējā gadījumā, piemēram, apvienojot piedāvājumus vienā 100 MW piedāvājumā ar cenu -10 EUR/MWh, var rasties siltumenerģijas aktīva ekonomiska pieturēšana, jo siltumenerģijas aktīvs netiek piedāvāts par alternatīvajām izmaksām, kā tas paskaidrots 5.2. un 5.3. punktos. Līdzīgi viena un tā paša aktīva dažādām daļām būtu jābūt dažādos piedāvājumos, ja ir atšķirīgas alternatīvās izmaksas vai atšķirīgi dalāmības ierobežojumi, kā tas paskaidrots jautājumā 7.17.

Izņēmums varētu būt gadījums, kad aktīvi ir mazāki par piedāvājuma detalizācijas pakāpi (granularitāti), kas ir 1 MW, bet ir apvienoti, lai tos varētu piedāvāt tirgū. Šādos gadījumos ir iespējams apkopot piedāvājumus un piemērot aktīvu apjoma svērtās alternatīvās izmaksas.